

Методичні рекомендації щодо вивчення української літератури в загальноосвітніх навчальних закладах у 2013—2014 навчальному році

Головною метою вивчення української літератури в загальноосвітніх навчальних закладах є залучення учнів до найвищих досягнень національної літератури й культури, національних і загальнолюдських духовних цінностей, формування комунікативної та літературної компетентностей, розвиток творчих здібностей учнів, виховання в них естетичного смаку, високої читацької й загальної культури, вироблення вмінь самостійно ознайомлюватися зі зразками мистецтва слова, свідомо сприймати втілені в них естетичні й духовні цінності.

Для досягнення цієї мети необхідно розв'язувати такі основні завдання:

- формувати в учнів уявлення про художню літературу як мистецтво слова, важливий складник системи мистецтв і духовної культури українського та інших народів світу;

- виховувати повагу до духовних скарбів українського народу, етнічну, соціальну, гендерну, релігійну, індивідуальну толерантність, здатність формувати, формулювати й активно відстоювати власні погляди, свою систему життєвих цінностей і пріоритетів, зберігати й примножувати кращі національні традиції;

- відпрацьовувати з учнями вміння й навички аналізу художнього тексту, здатність сприймати його з урахуванням авторської концепції й індивідуального стилю, бачити кожен конкретний твір у літературному, культурному та історичному контекстах;

- давати школярам оптимальний обсяг літературознавчих понять і термінів, потрібних для повноцінної інтерпретації художніх текстів, розуміння головних закономірностей перебігу літературного процесу;

- навчати учнів визначати національну своєрідність і загальнолюдську значущість літературних творів, зокрема шляхом зіставлення зі зразками різних національних літератур і різних видів мистецтв;

- розвивати усне й писемне мовлення школярів, їхнє мислення (образне, асоціативне, абстрактне, критичне, логічне тощо);

- формувати в учнів потребу в читанні літературних творів, здатність засвоювати духовно-естетичний потенціал художньої літератури;

- виховувати повагу до книги як універсальної носія інформації,

- відпрацьовувати навички розрізнення явищ елітарної й масової культури.

Об'єктом вивчення в курсі української літератури є художній твір, його естетична природа й духовно-етична сутність. Аналіз та інтерпретація літературного твору мають спиратися на ґрунтовне знання тексту, докладний розгляд ключових епізодів, доречне цитування, виразне читання окремих творів або їх фрагментів тощо.

У 2013—2014 навчальному році вивчення української літератури **в 5 класі** здійснюватиметься за

новою навчальною програмою для 5—9 класів загальноосвітніх навчальних закладів, розробленою на основі нового Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти (постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1392) і затвердженою наказом Міністерства від 6.06.2012 р. № 664.

Укладачі нової програми з української літератури максимально враховували потреби й читацькі інтереси сучасних дітей, розв'язавши такі завдання: скорочення загальної кількості авторів для кожного класу з метою розвантаження школярів і вивільнення часу для глибшого вивчення конкретних творів; добір творів лише високої художньої якості; максимальне осучаснення запропонованих творів за рахунок уведення нових; урахування відповідності художніх текстів віковим особливостям учнів; визначення концептів толерантності й патріотизму як основних критеріїв добору художніх текстів.

У програмі для 5 класу було вилучено тексти, які застаріли, нецікаві для сучасних учнів або ж заскладні для їхнього розуміння й естетичного сприймання. Натомість запропоновано нові сучасні художні твори, написані спеціально для дітей: наприклад, твір Галини Малик "Незвичайні пригоди Алі в країні Недоладії".

Програму 5 класу структуровано за такими взаємопов'язаними тематично-проблемними блоками: "Світ фантазії, мудрості", "Історичне минуле нашого народу", "Рідна Україна. Світ природи". На рубрику "Література рідного краю" виділено 4 години, які вчитель упродовж року може розподіляти самостійно. Це сприятиме додатковому індивідуальному вибору вчителем текстів для розгляду. До "літератури рідного краю" пропонується включити також художню творчість відомих ровесників учнів, їхніх земляків.

Запропонована кількість часу на вивчення кожного розділу, теми є орієнтовною, учитель може її змінювати (у межах 70 год). Резервний час може використовуватися для уроків розвитку мовлення, контрольного оцінювання, різних видів творчих та інших робіт (екскурсій, диспутів, семінарів тощо) — на вибір учителя. Ознайомлення з літературою рідного краю відбувається упродовж року.

Необхідно звернути увагу, що текстово вивчаються лише твори, виокремлені у новій програмі півжирним, інші ж лише називаються. Це саме стосується й коротких оглядів перед підтемами. Особливу увагу варто звернути на підрубрику ТЛ (теорія літератури). У шкільному вивченні вона означає лише початкові, доступні дітям знання про певні теоретико-літературні поняття, необхідні при розгляді твору як явища мистецтва слова. До того ж кожне з них зазначається лише один раз, надалі вони лише повторюються, закріплюються — відповідно до вибору й фахової компетентності вчителя.

Вивчення української літератури **в 6—9 класах** за-

гальноосвітніх навчальних закладів здійснюватиметься за програмою, затвердженою Міністерством: Українська література. 5—12 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів/ Укладачі: Р.В. Мовчан, Н.В. Левчик, О.А. Камінчук, М.П. Бондар, О.Б. Поліщук, М.М. Сулима, Л.П. Шабельникова, В.М. Садівська. Керівник проекту М.Г. Жулинський. За загальною редакцією Р.В. Мовчан. — К., Ірпінь: Перун, 2005. — 201 с.

З метою поліпшення якості шкільної літературної освіти, урахування громадської думки щодо виховної та естетичної вартості окремих програмних художніх творів і розвантаження змісту навчальної програми, відповідно до рішення колегії Міністерства освіти і науки від 11 лютого 2010 року, протокол № 1/4-2, затверджено зміни до навчальної програми з української літератури (6—9 класи), а саме:

6 клас

— усунуто дублювання вивчення кіноповісті О. Довженка "Зачарована Десна" (у 6 класі вивчаються фрагменти твору);

— твір С. Руданського "Козак і король" — вилучено з програми (замінено на гуморески "Добре торгувались" і "Гуменний");

— оповідання С. Васильченка "Басурмен" — вилучено з програми (замінено на твір "У темряві");

— зменшено на початку навчального року вивчення поезій напам'ять (замість 5 пісень вивчатиметься 2 на вибір);

7 клас

— твір Б. Лепкого "Цвіт щастя" — винесено на позакласне читання;

— вірш А. Малишка "Приходять предки..." — вилучено з програми (замінено на поезію "В завійну ніч з незвіданих доріг...");

8 клас

— твір І. Франка "Іван Вишенський" — текстуальне вивчення замінено на оглядове (1 година);

— поезії В. Самійленко "Ельдорадо" і "Патріоти" вилучено з програми, замінено на твори "На печі", "Не вмере поезія...";

— вивчення творчості Є. Дударя (за програмою: "Слон і мухи", "Лісова казка", "Червона Шапочка") вилучено з програми — натомість вивчаються оповідання О. Черногуза "Як вибирати ім'я", "Як поводитись у кіно" зі збірки оповідань "Веселі поради";

9 клас

— притча І. Липи "Мати" — вилучено з програми;

— усунуто дублювання вивчення вірша Т. Шевченка "Садок вишневий коло хати..." (у 5 класі твір вивчається, у програмі для 9 класу — знято);

— зменшено на початку навчального року вивчення поезій напам'ять (замість 4 пісень вивчатиметься 2 на вибір).

Вивчення української літератури як профільного предмета **у 10—11 класах** загальноосвітніх навчальних закладів й визначення ступеня її представленості як окремого навчального предмета в профілях різних спеціалізацій урегульовано за рахунок наявності програм різних рівнів (стандарту, академічного, профільного). Ці програми затверджені наказом Міністерства від 28.10.2010 № 1021:

— Українська література. 10—11 класи. Програма для профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Природничо-математичний, технологічний, спортивний, суспільно-гуманітарний, художньо-естетичний напрями; філологічний напрям (профіль — іноземна філологія). **Академічний рівень** / Укладачі: М.Г. Жулинський, Г.Ф. Семенюк — керівники

авторського колективу; Р.В. Мовчан, Н.В. Левчик, М.П. Бондар, О.А. Камінчук, В.І. Цимбалюк. За заг. ред. Р.В. Мовчан. — К.: Грамота, 2011.

— Українська література. 10—11 класи. Програма для профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Філологічний напрям (профіль української філології). **Профільний рівень** / Укладачі: М.Г. Жулинський, Г.Ф. Семенюк — керівники авторського колективу; Р.В. Мовчан, Н.В. Левчик, М.П. Бондар, О.А. Камінчук, В.І. Цимбалюк. За заг. ред. Р.В. Мовчан. — К.: Грамота, 2011.

Програма *академічного* рівня збігається за змістом і формою з програмою рівня *стандарту* (як за кількістю годин, так і за вимогами до рівня оцінювання навчальних досягнень учнів).

Вивчення української літератури у 5 класі загальноосвітніх навчальних закладів у 2013—2014 навчальному році здійснюватиметься за підручниками, рекомендованими Міністерством:

— Авраменко О.М. Українська література. Підручник для 5 класу загальноосвітніх навчальних закладів. — К.: Грамота, 2013.

— Коваленко Л.Т. Українська література. Підручник для 5 класу загальноосвітніх навчальних закладів. — К.: Видавничий дім "Освіта", 2013.

Представлені підручники відповідають вимогам нової програми з української літератури для 5 класу загальноосвітніх навчальних закладів, хоча кожен з них має свої особливості.

Концептуальними положеннями підручника **Авраменка О.М.** є посилення читацького інтересу й пізнавальної активності учнів в умовах глобалізації суспільства й розвитку інформаційних технологій; зацікавлення учнів художнім твором як явищем мистецтва слова, як каналом пізнання світу й себе в ньому; формування творчої особистості, національно свідомої, громадянина України і світу; повернення літератури в коло пріоритетів молоді.

Підручник побудований на поєднанні проблемно-тематичного й жанрового принципів вивчення української літератури й представляє нове покоління навчальних видань, покликаних сприяти формуванню стійкої мотивації до вивчення літератури й розвитку різнобічних здібностей учнів: спостереження за становленням особистості на прикладі літературних героїв; діалогізм: читач — підручник, читач — художній твір, читач — автор підручника; узагальнення найсучаснішої інформації про письменників і їхні твори; емоційне сприйняття й оцінка художніх творів; елементи аналізу й інтерпретації художніх творів; розвиток комунікативних здібностей (система завдань, в основі яких лежить диспут або дискусія).

Основний текст підручника має три основних рівні: *художньо-літературний, теоретичний і методичний. Додатковий рівень* представлений переважно матеріалом рубрик "До речі...", "Цікаве літературознавство", "Допитливому читачеві".

Прикметною особливістю в структуруванні матеріалу, що пов'язаний з вивченням творів великої прози, є те, що його поділено на частини, у кінці кожної подано систему різнорівневих завдань (їх завжди дванадцять). Такий підхід чітко організовує роботу учнів і вчителя на окремих уроках, збалансовано розподіляє навчальний час.

Актуальність авторської концепції змісту підручника з української літератури **Коваленко Л.Т.** полягає в зорієнтованості не лише на засвоєння учнями певної суми знань, а й на *розвиткові його особистості, пізнавальних і творчих можливостей*. Активна комунікація

на уроці й у позаурочний час передбачена на багатьох рівнях: з однокласниками, батьками, іншими членами родини, носіями творів усної народної творчості. Значну увагу приділено *розвитку емоційної сфери* школярів.

Підручник розвиває *логічне, критичне й творче мислення учнів*. Він націлений на розвиток розумового потенціалу школярів шляхом цілеспрямованого формування у них правильної читацької діяльності. Вона забезпечується системою запитань і завдань, які вдосконалюють уміння прогнозувати певний розвиток подій, творчо інтерпретувати отриману за допомогою читання інформацію, засвоюючи не тільки фактичний зміст літературного твору, а й також підтекст ідейний заду (смысловое ядро).

Перед кожним художнім текстом запропоновано пояснення теоретичних відомостей, короткі відомості з біографії письменника. Ураховуючи тематику й стильову різноманітність текстів, у підручнику зроблено спробу відійти від традиційної розповіді про письменника тільки в науково-популярному стилі. Намагаючись представити тексти різних стилів мовлення, пропонується частину біографічного матеріалу опрацьовувати на зразках публіцистичного або ділового мовлення (спогади про письменника, автобіографія, інтерв'ю, коротка наукова стаття відомого літературознавця тощо).

У підручнику учням запропоновано працювати за рубриками: "Поміркуй над прочитаним"; "Збагачуй своє мовлення"; "Будь уважним до слова"; "Література в колі мистецтв"; "Ти — творча особистість"; "Твої літературні проекти". Завершує кожен розділ сторінка "Перевір, чи старанно ти навчаєшся".

Інтерактивні технології навчання сприяють постійній активній діяльності й позитивній взаємодії всіх учнів. Підручник націлює на колективне, групове, індивідуальне навчання, самонавчання, самоконтроль і самооцінювання, навчання у співпраці, коли вчитель і учні — рівноправні суб'єкти пізнавальної діяльності. Завдання підручника спонукають учнів займати активну позицію в процесі навчання, моделювати життєві ситуації. Типи завдань, які спрямовані на реалізацію інтерактивних діалогових технологій: учень-учитель, учень-учні, учень-учень; завдання на вільний вибір тощо.

У вечірніх (змінних) загальноосвітніх навчальних закладах українська література вивчатиметься за програмами:

У 5 класі: Українська література. 5—9 класи. Навчальні програми для учнів загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою / Укладачі: Р.В. Мовчан, М.П. Бондар, Л. І. Кавун, О.М. Івасюк, К.В. Таранік-Ткачук, С.А. Кочерга, О.І. Неживий, Н.В. Михайлова — К.: Видавничий дім "Освіта", 2013.

У 6—9 класах: Українська література. 5—12 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів/ Автори Р.В. Мовчан, Н.В. Левчик, О.А. Камінчук, М.П. Бондар, О.Б. Поліщук, М.М. Сулима, Л.П. Шабельникова, В.М. Садівська. Керівник проекту М.Г. Жулинський. За загальною редакцією Р.В. Мовчан. — К., Ірпінь: Перун, 2005. — 201 с. (з урахуванням внесених змін до навчальної програми).

У 10—11 класах: Українська література. 10—11 класи. Програма для профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Природничо-математичний, технологічний, спортивний, суспільно-гуманітарний, художньо-естетичний напрями; філологічний напрям (профіль — іноземна філологія). Академічний рівень/ Укладачі: М.Г. Жулинський, Г.Ф. Семенюк — керівники авторського колективу;

Р.В. Мовчан, Н.В. Левчик, М.П. Бондар, О.А. Камінчук, В.І. Цимбалюк. За заг. ред. Р.В. Мовчан. — К.: Грамота, 2011.

У 10—12 класах: Українська література. 10—12 класи. Програма для профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Природничо-математичний, технологічний, спортивний, суспільно-гуманітарний, художньо-естетичний напрями; філологічний напрям (профіль — іноземна філологія). Академічний рівень / Укладачі: М.Г. Жулинський, Г.Ф. Семенюк — керівники авторського колективу; Р.В. Мовчан, Н.В. Левчик, М.П. Бондар, О.А. Камінчук, В.І. Цимбалюк. — К.: Грамота, 2009.

Згідно з наказом Міністерства від 18.02.2008 № 99 "Про Типові навчальні плани загальноосвітніх навчальних закладів з поглибленим вивченням окремих предметів" розроблено навчальну програму з української літератури:

Програма для загальноосвітніх навчальних закладів (класів) **з поглибленим вивченням української літератури**. 8—9 класи. // Керівники авторського колективу: М.Г. Жулинський, Г.Ф. Семенюк; за загальною редакцією Р.В. Мовчан; авторський колектив: Р.В. Мовчан, М.М. Сулима, В.І. Цимбалюк, Н.В. Левчик, М.П. Бондар. — К.: Грамота, 2009. — 88 с.

Основними завданнями поглибленого вивчення літератури є: вироблення в учнів стійкого інтересу до читання, до української книжки зокрема; формування самостійного, критичного, творчого мислення школярів у процесі аналізу художнього твору на основі засвоєння ними необхідної суми знань; розвиток творчих здібностей, загальнокультурного рівня учнів через ознайомлення їх із творами мистецтва слова, розвиток високих моральних цінностей людини, втілених у художніх творах; виховання сучасної естетично розвиненої особистості, творчого читача зі сформованим почуттям національної свідомості та власної людської гідності.

Поглиблене вивчення української літератури у 8—9 класах може здійснюватися за підручником, рекомендованим Міністерством:

Цимбалюк В.І. Українська література. Підручник для 8 класу загальноосвітніх навчальних закладів (класів) із поглибленим вивченням української літератури. — К.: Видавничий дім "Освіта". — 2012.

Одним з основних компонентів допрофільної й профільної підготовки є **курси за вибором і факультативи**, які сприяють одержанню старшокласниками чітких уявлень про свою майбутню професію, що так чи інакше має бути пов'язана з філологією (учитель-словесник, журналіст, редактор, коректор, перекладач, фольклорист, науковець філологічної спеціалізації тощо), а також дають змогу виробити особистісні риси й фахові навички.

Програми курсів за вибором і факультативів, схвалені Міністерством, розміщені у збірнику:

Збірник програм курсів за вибором і факультативів з української літератури / За загальною ред. Таранік-Ткачук К.В. — К.: Грамота, 2011.

Організаційні аспекти щодо використання програм курсів за вибором і факультативів зазначено в інструктивно-методичних рекомендаціях щодо вивчення української літератури в загальноосвітніх навчальних закладах у 2012—2013 навчальному році (лист Міністерства від 01.06.2012 року № 1/9-426).

Для рівномірного розподілу навантаження учнів протягом навчального року подаємо рекомендовану кількість видів контролю з української літератури (за класами). Поданий у таблиці розподіл годин є **мінімальним і обов'язковим** для проведення в кож-

ному семестрі. Учитель на власний розсуд може збільшити кількість видів контролю відповідно до рівня підготовки учнів, особливостей класу тощо.

**Обов'язкова кількість видів контролю
5—9 класи**

Класи	5		6		7		8		9	
	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II
Семестри										
Контрольні роботи у формі: — контрольного класного твору; — виконання інших завдань (тестів, відповідей на запитання тощо)	2 — 2	3 1 2	3 1 2	3 1 2	3 1 2	3 1 2	3 1 2	3 1 2	4 2 2	4 2 2
Уроки розвитку мовлення* (РМ)	2 у+п	2 у+п	2 у+п	2 у+п	2 у+п	2 у+п	2 у+п	2 у+п	2 у+п	2 у+п
Уроки позакласного читання (ПЧ)	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1
Перевірка зошитів	4	5	4	5	4	5	4	5	4	5

У 8—9 класах з поглибленим вивченням української літератури пропорційно збільшується кількість контрольних робіт та уроків розвитку мовлення (на розсуд учителя визначається кількість і види контрольних робіт).

10—11 класи

Класи	10		11		10		11	
	I	II	I	II	I	II	I	II
Семестри								
Рівні	Рівень стандарту Академічний				Профільний рівень			
Контрольні роботи у формі: — контрольного класного твору; — виконання інших завдань (тестів, відповідей на запитання тощо)	3 1 2	3 1 2	3 1 2	3 1 2	4 1 3	4 1 3	4 1 3	4 1 3
Уроки розвитку мовлення* (РМ)	2 у+п	2 у+п	2 у+п	2 у+п	2 у+п	2 у+п	2 у+п	2 у+п
Уроки позакласного читання (ПЧ)	1	1	1	1	2	2	2	2
Перевірка зошитів	4	5	4	5	4	5	4	5

У кожному семестрі обов'язковим є проведення двох уроків розвитку мовлення: одного уроку усного розвитку мовлення, а другого — писемного. Умовне позначення у таблиці — (у + п).

Звертаємо увагу на те, що **домашній контрольний твір не є** обов'язковою формою контролю з української літератури. Ураховуючи розвиток інформаційних технологій і рівень володіння ними сучасними учнями, написання домашнього контрольного твору, який потім має перевірити вчитель, перетворюється на формальність і не дає змоги об'єктивно визначити знання учнів із певної теми.

Якщо такий вид контролю навчальних досягнень учнів, як домашній контрольний твір, залишений учителем, необхідно обрати таку форму творчої роботи, щоб учні самостійно виконували творче домашнє завдання.

Можливі види контрольних робіт:

- тест;
- відповіді на запитання;
- контрольний літературний диктант;
- анкета головного героя;
- комбінована контрольна робота тощо;
- письмові контрольні твори.

Можливі види контрольних робіт із розвитку мовлення:

- складання оповідання (казки) за прислів'ям;
- добір прислів'їв, крилатих виразів, фразеологічних зворотів, що виражають головну ідею твору;
- введення власних описів в інтер'єр, портрет, пейзаж у вже існуючому творі;
- усний переказ оповідання, епізоду твору;
- твір-характеристика персонажа;

- написання асоціативного етюд, викликаного певним художнім образом;
- написання вітального слова на честь літературного героя, автора тощо;
- твір-опис за картиною;

- складання тез літературно-критичної статті (параграфу підручника);
- підготовка проєкту (з можливим використанням мультимедійних технологій)
- індивідуального чи колективного — для представлення життєвого і творчого

- шляху, естетичних уподобань письменника тощо;
- складання анкети головного героя, цитатних характеристик, конспекту, рецензії, анотації;
- написання реферату;
- ідейно-художній аналіз поетичного чи прозового твору;

- написання листа авторі улюбленої книжки;
- інсценізація твору (конкурс на кращу інсценізацію уривка твору) тощо.

Основними видами оцінювання навчальних досягнень учнів з української мови, літератури є поточне оцінювання, тематичний контроль, семестрове, річне оцінювання, державна підсумкова ате-стація.

Вимоги до виконання письмових і усних робіт з української літератури, визначення видів і кількості контрольних робіт у I й II семестрах, перевірки зошитів з української літератури залишаються без змін.

Зошити для навчальних класних і домашніх робіт з української літератури перевіряють раз на місяць у кожному класі. Оплата за перевірку зошитів для навчальних класних і домашніх робіт з української літератури має здійснюватися відповідно до п. 37 "Інструкції про порядок обчислення заробітної плати працівників освіти", що затверджена наказом Міністерства освіти України від 15.04.1993 р. № 102, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України від 27.05.1993 р. за № 56.

Оцінку за ведення зошита з української літератури виставляють у кожному класі окремою колонкою в журналі раз на місяць і враховують як поточну до найближчої тематичної.

Виставляючи оцінку за ведення зошита з літератури, слід ураховувати: наявність різних видів робіт; грамотність (якість виконання робіт); охайність; уміння правильно оформляти роботи (дотримання вимог орфографічного режиму). Учитель **обов'язково перевіряє кілька робіт** для виставлення аргументованої, об'єктивної оцінки, але кількість цих робіт визначає на власний розсуд (але не менше двох на місяць).

Порядок проведення уроків виразного читання, кількість, призначення та особливості оформлення зошитів із предмета містяться у відповідному методичному листі Міністерства **від 21.08.2010 № 1/9-580**. Там же подано зразок заповнення сторінки журналу з

Вимоги до оцінювання навчальних досягнень учнів з української літератури		
Рівні навчальних досягнень	Бали	Орієнтовні вимоги до оцінювання навчальних досягнень учнів
Початковий	1	Учень (учениця) сприймає навчальний матеріал на елементарному рівні, називає окремі літературні факти або явища.
	2	Учень (учениця) сприймає навчальний матеріал на елементарному рівні, називає окремі літературні факти або явища.
	3	Учень (учениця) сприймає навчальний матеріал, відтворює окремі фрагменти твору (за допомогою вчителя).
Середній	4	Учень (учениця) частково відтворює навчальний матеріал на репродуктивному рівні, дає визначення літературного явища без посилання на текст.
	5	Учень (учениця) розуміє навчальний матеріал і за допомогою вчителя знаходить потрібні приклади у тексті літературного твору.
	6	Учень (учениця) розуміє навчальний матеріал, відтворює значну його частину за допомогою вчителя й самостійно знаходить приклади в тексті.
Достатній	7	Учень (учениця) володіє матеріалом і навичками аналізу літературного твору за поданим учителем зразком, наводить окремі власні приклади на підтвердження певних суджень.
	8	Учень (учениця) володіє матеріалом і навичками текстуального аналізу художнього твору, під керівництвом учителя виправляє допущені помилки й добирає аргументи на підтвердження висловленого судження або висновку.
	9	Учень (учениця) володіє матеріалом, навичками текстуального аналізу на рівні цілісно-комплексного уявлення про певне літературне явище, під керівництвом учителя аналізує й виправляє допущені помилки; добирає аргументи на підтвердження висловленого судження або висновку.
Високий	10	Учень (учениця) добре володіє матеріалом і навичками цілісно-комплексного аналізу художнього твору, самостійно оцінює окремі літературні явища, знаходить і виправляє допущені помилки, працює з різними джерелами інформації, систематизує дібраний матеріал.
	11	Учень (учениця) на високому рівні володіє матеріалом, уміннями й навичками цілісно-комплексного аналізу художнього твору, висловлює свої думки, самостійно оцінює явища культурного життя, аргументуючи власну позицію щодо них, виявляє початкові творчі здібності.
	12	Учень (учениця) вільно володіє матеріалом і навичками цілісно-комплексного аналізу літературного твору, виявляє особливі творчі здібності й здатність до оригінальних рішень щодо різноманітних навчальних завдань, до використання здобутих знань і набутих вмінь у нестандартних ситуаціях, має схильність до літературної творчості.

Вимоги до оцінювання контрольних творів				
Рівень	Бали	Вимоги до оцінювання змісту творів	Грамотність	
			Припустима кількість орфографічних і пунктуаційних помилок	Припустима кількість лексичних, граматичних і стилістичних помилок
Початковий	1	Побудованому учнем (ученицею) тексту бракує зв'язності й цілісності, урізноманітнення потребує лексичне й граматичне оформлення роботи.	15—16 і більше	9—10
	2	Побудоване учнем (ученицею) висловлювання характеризується фрагментарністю, думки викладені на елементарному рівні; потребує збагачення й урізноманітнення лексична і граматична будова висловлювання.	13—14	
	3	Письмове висловлювання учня (учениці) відзначається слабкою послідовністю й недостатньою чіткістю викладення власних думок, не дотримана змістова й стилістична єдність твору, потребує збагачення та урізноманітнення лексична і граматична будова висловлювання.	11—12	
Середній	4	Висловлювання учня (учениці) за обсягом складає дещо більше половини від норми й характеризується певною завершеністю, зв'язністю; але розкриття теми вимагає більшої повноти, ґрунтовності й послідовності; чіткіше розрізняє основну й другорядну інформацію; потребує урізноманітнення добір слів.	9—10	7—8
	5	За обсягом робота учня (учениці) наближається до норми, загалом є завершеною, тему значною мірою розкрито, проте вона потребує глибшого висвітлення, більш чіткого вираження основної думки твору, дотримання єдності стилю та урізноманітнення мовного оформлення.	7—8	
	6	За обсягом висловлювання учня (учениці) сягає норми, його тема розкрита, виклад думок загалом зв'язний, але учневі ще треба працювати над умінням самостійно формулювати судження, належно їх аргументувати, точніше добирати слова й синтаксичні конструкції.	5—6	

Достатній	7	Написаний учнем твір являє собою достатньо повний, зв'язний, з елементами самостійних суджень текст, із вдало дібраними лексичними засобами, але ще з недостатньо чітким висвітленням теми й порушенням послідовності її викладення й невмінням належно аргументувати основну думку.	4	5—6
	8	Написаний учнем твір є достатньо повним, осмисленим висловлюванням, у ньому досить ґрунтовно висвітлена тема, дібрані переконливі аргументи для її розкриття; проте авторів письмової роботи ще потрібно працювати над урізноманітненням словникового запасу й стилістичним оформленням своїх думок.	3	
	9	Письмове висловлювання учня являє собою логічно структурований текст, повний за обсягом, у якому тему розкрито належним чином, думки викладено послідовно, вдало дібрані лексичні засоби, проте авторів твору не вистачило вміння виразно висловити власну позицію й належно її аргументувати.	1+1 (негруба)	
Високий	10	Написаний учнем твір являє собою самостійно побудований, послідовний, повний текст, автор якого враховує комунікативне завдання, висловлює власну думку, певним чином аргументує різні погляди на проблему, цитує уривки з художнього тексту; робота відзначається багатством словника, граматичною правильністю, дотриманням стильової єдності й виразності тексту.	1	3
	11	Письмове висловлювання учня являє собою самостійно побудований послідовний текст, автор якого враховує комунікативне завдання; аргументовано, чітко висловлює власну думку, зіставляє її з думками інших, уміє пов'язати обговорюваний предмет із власним життєвим досвідом, добирає переконливі докази для обґрунтування тієї чи іншої позиції з огляду на необхідність розв'язувати певні життєві проблеми, доречно цитує уривки з художнього тексту; робота відзначається багатством словника, точністю слововживання, стилістичною єдністю, граматичною різноманітністю.	1 (негруба)	2
	12	Написаний учнем твір є самостійно створеним, яскравим, оригінальним за думкою та оформленням висловлюванням; автор письмової роботи повно, вичерпно висвітлює тему; аналізує різні погляди на той самий предмет, добирає переконливі аргументи на користь тієї чи іншої позиції, використовує здобуту з різних джерел інформацію для розв'язання певних життєвих проблем, доречно цитує й коментує уривки з художнього тексту; робота відзначається багатством слововживання, граматичною правильністю та різноманітністю, стилістичною довершеністю.	—	1

української літератури. Звертаємо увагу, що додатковий запис щодо теми над датами в журналі не робиться.

Звертаємо особливу увагу, що відповідно до наказу Міністерства від 02.08.2012 р. № 882 "Про використання навчально-методичної літератури у загальноосвітніх навчальних закладах" загальноосвітні навчальні заклади мають право використовувати в організації навчально-виховного процесу лише навчально-методичну літературу, що має відповідний гриф Міністерства, схвалення для використання у загальноосвітніх навчальних закладах.

Навчально-методична література, яка має гриф Міністерства і схвалена до використання в ЗНЗ, щорічно зазначається в Переліку програм, підручників і навчально-методичних посібників, рекомендованих Міністерством для використання в загальноосвітніх навчальних закладах із навчанням українською мовою для основної і старшої школи й друкуються на початку навчального року в "Інформаційному збірнику".

Щодо використання посібників, що містять календарно-тематичний план і конспекти (плани-конспекти) уроків, нагадуємо, що вчитель-словесник може використовувати книжку для вчителя й не готувати окремих конспект для кожного уроку, якщо:

— посібник має гриф "Схвалено для використання у загальноосвітніх навчальних закладах";

— від дати надання грифу посібникові минуло не більше п'яти років.

Зауважимо, що вчитель, який має кваліфікаційну категорію "спеціаліст", має самостійно складати конспект (план-конспект) уроку з використанням матеріалів методичних посібників для вироблення й відпрацювання навичок моделювання уроків різного типу.

Упровадження системи **зовнішнього незалежного оцінювання навчальних досягнень учнів** з української мови й літератури спричинює значну увагу вчителів-словесників до відпрацювання в школярів навичок виконання тестових завдань різної форми й різного ступеня складності, використання яких відбувається з метою забезпечити поетапне різноманітне й об'єктивне оцінювання навчальних досягнень учнів у процесі засвоєння ними курсу української літератури.

Для ефективного використання в навчальному процесі пропонуються схвалені Міністерством і Українським центром оцінювання якості освіти збірники, які готують учнів до зовнішнього незалежного оцінювання, а також нові посібники (комплексні зошити) для самостійної підготовки учнів на основі загальних теоретичних відомостей із курсу української літератури:

Авраменко О.М., Блажко М.Б. Українська мова та література. Довідник. Завдання в тестовій формі. I частина. ЗНО 2013. — К.: Грамота, 2013.

Авраменко О.М. Українська мова та література. Збірник завдань у тестовій формі. II частина. ЗНО 2013. — К.: Грамота, 2013.

Українська література: Хрестоматія для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання 2013 / [упорядк. Авраменко О. М.]. — К.: Грамота, 2013.

Авраменко О.М. Українська література. Міні-конспекти для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання. — К.: Грамота, 2013.

К. В. Таранік-Ткачук,
в.о. начальника відділу експериментальної педагогіки та управління освітою департаменту загальної середньої та дошкільної освіти Міністерства освіти і науки України,